

Co to jest Układ z Schengen?

★ Co to jest Układ z Schengen?

14 czerwca 1985 podpisany został **Układ z Schengen** (tzw. Schengen I), który ostatecznie wszedł w życie 26 czerwca 1995 r. Sygnatariuszami tego układu były: Belgia, Holandia, Luksemburg, Niemcy oraz Francja. Na podstawie Układu stopniowo znoszono kontrolę na wspólnych granicach wewnętrznych, realizując swobodę przepływu osób pochodzących z krajów sygnatariuszy, z innych krajów Wspólnoty oraz z krajów trzecich. W następnych latach do Układu dołączyły kolejne państwa członkowskie UE, za wyjątkiem Wielkiej Brytanii i Irlandii. Obecnie 13 krajów członkowskich UE oraz 2 kraje stowarzyszone spoza UE – Norwegia i Islandia – współpracują w ramach Schengen.

19 czerwca 1990 r. podpisano **Konwencję Wykonawczą do Układu z Schengen** (zwaną **Schengen II lub Konwencją z Schengen**), która weszła w życie 26 marca 1995 r. w odniesieniu do Belgii, Niemiec, Francji, Luksemburga, Holandii, Hiszpanii i Portugalii, a dopiero 29 kwietnia 1998 r. wobec Włoch i Austrii, 16 marca 2000 r. wobec Grecji oraz 25 marca 2001 r. w odniesieniu do Danii, Finlandii i Szwecji oraz Islandii i Norwegii. Wielka Brytania oraz Irlandia nie przystąpiły do Schengen II (podobnie jak do Schengen I), jednakże obecnie zacieśniają one współpracę z krajami Schengen w coraz większym zakresie.

Dzięki Konwencji Wykonawczej powstał tzw. **Obszar Schengen**, w ramach którego zniesiono kontrolę na granicach wewnętrznych, co pozwoliło na przemieszczanie się obywateli Unii, turystów z krajów trzecich, azylantów i legalnych imigrantów. Równocześnie zdecydowano o wzmocnieniu kontroli na granicach zewnętrznych, a także pogłębieniu współpracy w zakresie zwalczania różnych form przestępczości i poprawy kontaktów między odpowiedzialnymi za to służbami z poszczególnych państw członkowskich Schengen.

★ Układ z Schengen a Traktat Amsterdamski

Do czasu podpisania w 1997 r. Traktatu Amsterdamskiego, który wszedł w życie 1 maja 1999 r., dorobek prawny Schengen pozostawał poza prawem wspólnotowym. Dopiero Protokół dołączony do Traktatu Amsterdamskiego upoważnił państwa członkowskie UE do podejmowania zacieśnionej współpracy na podstawie Układów Schengen – pod warunkiem że współpraca ta będzie się toczyć w ramach prawnych i instytucjonalnych UE. Porządek prawny Schengen włączono bezpośrednio do Traktatu o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej i poddano kompetencjom I filaru UE o charakterze ponadnarodowym (m.in. zapewnienie swobodnego przepływu osób, współpracy sądowej w sprawach cywilnych, zacieśniania współpracy administracyjnej i celnej). Natomiast inne postanowienia Schengen (np. współpraca sędziowska w sprawach karnych, współpraca policji i obsługa Systemu Informacji Schengen) pozostały nadal w tzw. III filarze UE, funkcjonującym na zasadzie współpracy międzyrządowej. Wielką Brytanię i Irlandię wyłączono ze współpracy w ramach Schengen, lecz umożliwiono im przystąpienie do niej w dowolnej chwili za zgodą Rady UE.

★ Jakie obowiązki czekają Polskę w związku z przyjęciem prawa z Schengen?

Obowiązki Polski polegają na zapewnieniu możliwości swobodnego przepływu osób i towarów przez wspólną granicę z innymi państwami członkowskimi UE (tzw. granicę wewnętrzną), co

Co to jest Układ z Schengen?

jest dopuszczalne tylko pod warunkiem odpowiedniej realizacji tzw. środków kompensacyjnych, które eliminują deficyt w zakresie bezpieczeństwa powstałych w wyniku zniesienia kontroli na granicach wewnętrznych – chodzi w tym wypadku przede wszystkim o wzmocnienie kontroli na granicy zewnętrznej UE.

Polska będzie musiała uruchomić ponadto krajowy moduł opracowywanej obecnie drugiej generacji Systemu Informacyjnego Schengen, a także gwarantować wysoki poziom ochrony danych osobowych.

★ Co to są środki kompensacyjne w ramach współpracy Schengen?

Kontrola graniczna spełnia określone funkcje prewencyjne. Jeżeli dane państwa decydują się na zniesienie między sobą takiej kontroli, to wówczas funkcje te muszą być realizowane w inny skuteczny sposób. Państwa członkowskie Schengen, znosząc granice wewnętrzne, „uszczelniły” automatycznie granice zewnętrzne w ramach tzw. środków kompensacyjnych.

Środkami kompensacyjnymi, oprócz jednolitego reżimu przekraczania granic zewnętrznych są: ujednolicenie polityki wobec cudzoziemców w zakresie wiz, procedur azylowych, uruchomienie nowych form współpracy policyjnej, usprawnienie funkcjonowania pomocy prawnej w sprawach karnych oraz ekstradycji, współpraca w zwalczaniu przemytu środków odurzających, wspólne reguły dotyczące posiadania i obrotu bronią palną i amunicją oraz transportu i obrotu towarami, zapewnienie odpowiedniego standardu danych osobowych oraz stworzenie i funkcjonowanie tzw. Systemu Informacyjnego Schengen (SIS).

★ Co to jest System Informacyjny Schengen (SIS)?

Jest to najbardziej złożony system zbierania i transferu informacji, połączony z komputerową bazą danych nt. osób niepożądanych na terenie państw Schengen.

SIS pełni zadanie horyzontalne, tzn. umożliwia wymianę informacji o osobach i rzeczach pomiędzy państwami członkowskimi za pośrednictwem jednostki centralnej w Strasburgu.

Każdy kraj Schengen korzysta z bazy danych za pośrednictwem krajowej części SIS, czyli tzw. N-SIS (*Narodowy System Informacyjny Schengen*). Baza danych zgromadzona w każdym N-SIS jest na bieżąco uaktualniana za pośrednictwem Centralnego Rejestru (C-SIS), który znajduje się w Strasburgu i stanowi jednostkę koordynacyjną, zapewniającą sprawną wymianę i aktualizację danych przekazywanych przez poszczególne kraje. Oznacza to, że każdy kraj (w przyszłości także Polska) ma bieżący pełny dostęp do całej bazy danych SIS poprzez N-SIS.

Dostęp do systemu i to w trybie *on line* mają urzędy zajmujące się cudzoziemcami, a więc nie tylko urzędy celne, ale też i straż graniczna, policja, konsulaty, urzędy ds. cudzoziemców, prokuratury itp.

Obecnie trwa reforma SIS mająca na celu dostosowanie istniejącego Systemu do najnowszych rozwiązań informatycznych oraz pozwalająca przystąpić do niego nowym państwom członkowskim UE. Można spodziewać się, iż Polska w pełni uruchomi SIS II około 2006 r.

Co to jest Układ z Schengen?

★[★] Co znajduje się w bazie Systemu Informacyjnego Schengen?

Dane rejestrowane w SIS dotyczą m.in. osób nieposiadających prawa wjazdu na terytorium któregoś z państw Schengen, osób poszukiwanych (ekstradycja), osób wymagających ochrony policyjnej, świadków zeznających przed sądami oraz osób, w stosunku do których prowadzony jest tzw. nadzór niejawni. W SIS umieszczane są także dane dotyczące przedmiotów mogących służyć jako dowód w procesie karnym. Rejestr zawiera również dane dotyczące skradzionych pojazdów, skradzionej lub zaginionej broni, skradzionych i zgubionych dokumentów osobistych oraz formularzy (*in blanco*) tych dokumentów. Rejestr zawiera również zarejestrowane numery banknotów. Trwająca reforma SIS ma także na celu rozszerzenie zakresu kategorii danych użytkowanych w ramach Systemu.

Państwa uczestniczące w SIS są zobligowane do zapewnienia na poziomie krajowym odpowiedniego poziomu ochrony danych osobowych.

★[★] Czy istnieje jedna „wiza Schengen”?

Tak. Jest to jednolita wiza uprawniająca do pobytu na terenie wszystkich państw, które są w Strefie Schengen. Wiza ta uprawnia do nieprzerwanego pobytu lub do łącznego pobytu nie dłuższego niż 90 dni w ciągu sześciu kolejnych miesięcy, licząc od daty pierwszego wjazdu na obszar Schengen.

Do jej wydania właściwe jest państwo, na którego terytorium leży główny cel pobytu cudzoziemca. Ma ona postać jednakowej naklejki ze znakami narodowymi państwa wydającego.

★[★] Czy Polska wprowadzi wizy dla obywateli innych państw?

Rada UE wydaje rozporządzenia zawierające listę państw trzecich, których obywatele zobowiązani są do posiadania wiz przy przekraczaniu granic zewnętrznych Unii. Obecnie znajduje się na niej 131 państw. Polska wymaga wiz dla 128 z tych krajów.

Od 1 lipca 2003 roku Polska wprowadzi dodatkowo – zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z Konwencji Schengen – wizy dla obywateli Rosji, Ukrainy oraz Białorusi.

★[★] Czy prawo Schengen zakazuje całkowicie kontroli wewnętrznych na granicach?

Nie, bowiem państwom członkowskim Schengen przysługuje możliwość przywrócenia na określony czas kontroli na granicach wewnętrznych w przypadku zagrożenia porządku publicznego lub bezpieczeństwa państwa. Ponadto przez pierwsze lata czasu po przystąpieniu Polski do UE kontrole te pozostaną do czasu uruchomienia SIS II (będą następnie stopniowo znoszone).

Co to jest Układ z Schengen?

★ *Czy wobec tego zachodnia granica Polski zniknie?*

Absolutnie nie. Nie ma mowy o znikaniu granic, a jedynie o znoszeniu kontroli granicznych. Granice bowiem będą istniały tak długo, jak długo będą istniały państwa, a tych proces integracji europejskiej w żadnym wypadku znosić nie zamierza.

★ *Granica zachodnia Polski posiada nowoczesne terminale odpraw celnych. Tylko w ciągu ostatniego roku otwarto kilka takich obiektów. Co zatem stanie się z tą infrastrukturą w przyszłości?*

Na pewno nie będą to pieniądze stracone. Przede wszystkim służą one usprawnieniu odprawy granicznej już obecnie. Do czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej istniejąca infrastruktura graniczna będzie jak najbardziej potrzebna. Natomiast po przyjęciu Polski do UE i zniesieniu kontroli granicznych najprawdopodobniej terminale zostaną sprywatyzowane, bowiem mogą one w przyszłości służyć jako magazyny lub centra logistyczne firm spedycyjnych. Pamiętajmy, że Polska zawsze będzie krajem tranzytowym.

★ *Co zyskujemy przyjmując prawa Schengen, a co możemy stracić?*

Przede wszystkim zyskujemy udział w przestrzeni swobodnego przepływu osób i towarów. Mowa tu o rzeczywistej swobodzie poruszania się, tzn. możliwości przekraczania granic w każdym jej fizycznym miejscu, a nie jak jest obecnie, w wyznaczonych punktach granicznych.

Oznacza to stopniowy koniec korków na granicach. Marzą o tym nie tylko podróżni, ale i przewoźnicy z uwagi na oszczędność czasu.

Nie bez znaczenia jest także współpraca przy zwalczaniu międzynarodowej przestępczości, bardziej skuteczne uszczelnienie granic przed przemytem ludzi, narkotyków, broni i towarów.

Co tracimy? Chyba najbardziej bolesny, przynajmniej dla niektórych, jest udział Polski we wspólnej polityce wizowej UE. Musimy wprowadzić ruch wizowy z państwami, z którymi ruch wizowy posiada Unia, z tym że obowiązek ten dotyczy wszystkich państw UE, a nie tylko krajów Schengen.

